על של חבירו [א] טובת הנאה שלו [א] א"ל התם הוא דקאתי מכח ישראל משום הכי אזלינן בתר מתכפר [ב] והוה ליה תחילתו וסופו ביד ישראל אבל הכא הכי קא מיבעיא ליה מי בעינן מתחילה ועד סוף דתיקו ברשות מאן דעביד תמורה [ג] תיקו: **אמר מר** (א) [ה] מוקדשי עובדי כוכבים לא נהנין ולא מועלין לא נהנין [ב] מדרבנן ולא מועלין [ד] מדאורייתא מ"ט [ה] דכתיב [1] נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה [ג] וילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומ' כתיב [2] בני ישראל ולא עובדי כוכבים [ו] ואין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא דכתיב בה בטומאה [3] דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם [וגו'] ויליף נותר חילול חילול מטומאה דכתיב גבי טומאה בני ישראל ולא יחללו וגו' וכתיב גבי נותר [4] ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל ויליף פיגול עון עון מנותר דכתיב גבי פיגול [5] והנפש האוכלת ממנו עונה תשא וכתיב גבי נותר ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל וכולהו בני ישראל ולא עובדי כוכבים ואין עושין תמורה דכתיב [6] לא יחליפנו ולא ימיר וכתיב בריש ענין [ז] [7] דבר אל בני ישראל [ח] (לאמר) [ג] איש כי יפליא נדר בערכך [ט] ל"א ואין עושין תמורה מ"ט דאיתקשא תמורת בהמה למעשר בהמה ומעשר בהמה למעשר דגן וגבי מעשר דגן כתיב [י] (כל) [8] [כי את] מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' בני ישראל ולא עובדי כוכבי': ואין מביא (עליהן) נסכים אבל קרבנו טעון נסכים דברי רבי שמעון: מנה"מ דתנו [ד] רבנן [9] אזרח [יא] אזרח מביא נסכים ואין העובד כוכבים מביא נסכים יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים ת"ל [9] ככה אמר ר' יוסי רואה אני בכולן להחמיר מאי טעמא [10] לה' כתיב [יב] ביה בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית מועלין בהן מ"ט דכי גמרינן מעילה חטא חטא מתרומה דומיא דתרומה דקדוש קדושת הגוף אבל בקדושת בדק הבית דקדושת דמים לא אמר רב יהודה אמר רב כל לא תעשה [יג] בתורה עשה בה מעשה חייב לא עשה בה מעשה פטור וכללא הוא דלאו שאין בו מעשה פטור והרי מימר דלאו שאין בו מעשה הוא ולקי דתנן לא [יד] שהוא רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים אמר לך רב הא מני רבי יהודה היא דאמר [ה] לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ומי מצית מוקמת למתניתין כר' יהודה והא אוקימתא לרישא דלא כרבי יהודה דקתני הכל ממירין [טו] הכל לאיתויי יורש ודלא כרבי יהודה האי תנא סבר לה כוותיה בחדא דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו ופליג עליה בחדא דאילו רבי יהודה סבר יורש אינו סומך יורש אינו ממיר ותנא דידן סבר יורש סומך יורש ממיר [ו] אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם א"ר יצחק א"ר יוחנן [ז] [טז] משום ר' יוסי הגלילי כל לא תעשה שבתורה עשה [יז] בו מעשה לוקה לא עשה בו מעשה פטור [ח] חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם אף על פי שלא עשה מעשה חייב משום רבי יוסי ברבי חנינא אמרו אף המקדים תרומה לביכורים נשבע מנלן א"ר יוחנן משום [יח] ר"מ אמר קרא [11] כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא בית דין של מעלה אין

ויליף נותר חילול מטומאה. דבקדשי עובדי כוכבים אין בהן משום נותר[יט]: [כ] **וכתיב גבי נותר** (ויקרא יט) **ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל.** מה חילול האמור גבי טומאה ישראל ולא עובדי כוכבים אף חילול האמור כאן ישראל ולא עובדי כוכבים (ב): [כא] השתא קא מפרשינן לכולה ברייתא וקתני **ואין עושין תמורה.** ומאי טעמא אין עושין תמורה: ה"ג **דאיתקש תמורת בהמה למעשר בהמה.** כדאמרינן לקמן בשילהי פירקין (דף יג.) והלא מעשר בכלל שאר הקדשים וכו' למה יצא להקיש אליו ולומר לך דמה מעשר קרבן יחיד ועושה תמורה אף כל קרבן יחיד [כב] ועושה תמורה לאפוקי קרבנות צבור: **מעשר בהמה איתקש למעשר דגן.** כדאמרינן בבכורות (נג:) עשר תעשר [דברים יד] בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן: **וגבי מעשר דגן כתיב** (במדבר יח) **כי את מעשר בני ישראל.** דמשמע בני ישראל ולא עובדי כוכבים הכי נמי גבי מעשר בהמה ישראל ולא עובדי כוכבים וכי היכי דאמרינן גבי מעשר בהמה ישראל ולא עובדי כוכבים הכי נמי נימא גבי תמורת בהמה שהרי הוקשו כולן זה לזה ומהכא נפקא דקדשי עובדי כוכבים אין עושין תמורה[כג]: **אזרח.** זהו ישראל ולא העובד כוכבים מביא נסכים כלל: **יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים.** אפילו משל צבור: **ת"ל ככה.** דככה עיכובא הוא דודאי טעונין נסכים ומשל צבור. (ג) [כד] וללא"ה דכתיב בספרים ול"ג עליהן משמע הכי אזרח כגון ישראל מביא נסכים אפי' בפני עצמן ואין העובד כוכבים מביא נסכים בפני עצמן יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים ת"ל ככה והוי עיכובא דודאי קרבנו טעון נסכים אפי' משלו דמקבלים מיניה דמי נסכים: ה"ג **מאי טעמא לה' כתיב בהו** ול"ג קדש לה'. והכי מצאתי בזבחים בפ' ב"ש (דף מה.) מאי טעמא [כה] לה' כתיב בהו בקדשי עובדי כוכבים דכתיב איש איש מבני ישראל אשר יקריב קרבנו וגו' [ויקרא כב] והאי קרא מוקמינן[ח] בעובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל וכתיב בסיפיה דקרא לה' שנאמר אשר יקריב לה' לומר לך דדיינין להו בתורת שאר קדשים דמועלין בהן וחייבין עליהן משום פיגול כו': **והרי מימר דלאו שאין בו מעשה הוא.** דבדיבורא תליא מילתא: **ר' יהודה היא** (ד). דקא משתעי לקמן בהא מילתא: **לא עשה מעשה פטור חוץ מנשבע כו'.** דלעו"ג דלא עביד מעשה לוקה כדמפרש [כו] להו לקמן: **בשם.** בשמו של הקב"ה: **נשבע מנלן.** דלוקה: אין

לא נהנין מדרבנן. והקשה הר"ר יעקב למה לנו לומר דרבנן היא דלמא מדאורייתא היא כיון דמרבינן מאיש איש שנודרין העובדי כוכבים כישראל [כז] דכה"ג אמר (מעילה דף ז:) בשלמי ישראל דלא נהנין דאורייתא דאע"ג דאין בהן מעילה וי"ל [כח] כיון דאין בהן קדושה לענין פיגול נותר וטמא [כט] אין בו קדושה נמי לענין הנאה דאורייתא: **ויליף** נותר חילול חילול מטומאה. [ל] וכתב ביה בטומאה [לא] בני ישראל ולא עובדי כוכבים [לב] והקשה הר"ס ונילף נותר חילול חילול מטמא ששימש בטומאה דאמר בפרק ב' דזבחים (דף טו:) דקדשי עובדי כוכבים לא קרבי בטומאה דאמר התם אלא למעוטי עובדי כוכבים השתא ציץ לא מרצה דאמר מר בעובדי כוכבים בין בשוגג בין במזיד לא הורצה בטומאה קרב וי"ל דיש לנו למילף טפי מטומאה [לג] [דכתיב] בחד קרא כדאיתא בזבחים פ' ב"ש (דף מה:) דתני לוי מנין שאף בפסול זמן הכתוב מדבר ת"ל [לד] ולא יחללו את קדשי בני ישראל בשני חילולין הכתוב מדבר אחד פסול נותר ואחד פסול טומאה: **ומעשר** דגן. כתיב בני ישראל ולא עובדי כוכבים והיינו רבי שמעון [ט] דאית ליה הך דרשה אבל רבנן פליגי עליה ולישנא קמא שייך לרבנן: [לה] [לו] **מאי** תרומה קדושת הגוף. ואם תאמר והא אמר [י] הזיד במעילה באזהרה דילפינן חטא חטא מתרומה הוה לן למימר כי הכא מה תרומה קדושת הגוף ולא יהא אזהרה דמעילה אלא בקדשי מזבח וקיימא לן דאפילו בקדשי בדק הבית שייך בהן אזהרה דמעילה כדתנן [לז] (בכריתות (דף יג:) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד וקחשיב מוקדשים דשור וחמור) וכן כמה דרשות דרשינן בפ' בתרא דמעילה (דף יח:) פגם ונהנה ושליח שעשה שליחותו דגמרינן מתרומה היה לנו לומר דלא נהגי בקדשי בדק הבית וי"ל הא דמעטינן הכא קדשי בדק הבית היינו משום דכתיב הכא לה'[כ]: **והרי** מימר לאו שאין בו מעשה ולקי. ואם תאמר אמאי לא פריך הכי נמי ממוציא שם רע ועדים זוממין דלאו שאין בו מעשה ולקי וי"ל דלא בעי למיפרך מהני דכתיב בהו מלקות בתורה וא"ת במסכת מכות (דף ד:) דאמר [לח] עולא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו דיליף ממוציא שם רע ופריך מה למוציא שם רע שכן קנס ולימא או נשבע או מימר או חד מהנך דשמעתין [לט] [יוכיח] וי"ל דאין ה"נ אלא תירץ שפיר או שמא לא דמי הני דהכא להני דהתם ואם תאמר כי פריך הכא והרי מימר דלאו שאין בו מעשה לימא בדיבוריה איתעביד מעשה כדאמר לקמן וי"ל דאה"נ הוי מצי לתרוצי אלא דשפיר שני: **אף** המקדים תרומה לבכורים. לקמן מפרש טעמא דאמר קרא מלאתך ודמעך לא תאחר מלאתך זו בכורים ודמעך זו תרומה ואמר רחמנא לא תאחר ובספרי מפרש טעמא אחרינא יקדמו בכורים שיש להן ד' שמות ורש"י מייתי ליה לקמן (ד' ד. ד"ה מפני):

מסורת הש"ס

א) [זבחים מה.], **ב)** [פסחים כג. קדושין מב: סנהדרין פד. זבחים מה. מעילה יח:], **ג)** [עי' תוס' ערכין דף ה' ע"ב ד"ה יכול. ש"מ]:, **ד)** [זבחים מה. מנחות עג:], **ה)** [ב"מ לא. מכות ד: טז. כ: זבחים כט: סנהדרין סג:], **ו)** מכות טז. שבועות כא., **ז)** [שבועות דף כ"א. ושו"ת הרשב"א חלק א' סי' קמ"ה. ש"מ]:, **ח)** [מנחות עג:], **ט)** [עיין תוספות קדושין מא: ד"ה הנכרי והכותי כו' וברש"ש פ"ג מ"ט דתרומו'], **י)** [סנהדרין פד.], **כ)** [וע"ע תוס' סנהדרין פד. ד"ה גמר],

מוסף רש"י

טובת הנאה שלו. של תורם הוי טובת הנאה שבידו ליתנו לאיזה כהן שירצה, ולא ביד מי שתרם עליו (לקמן י.) ואם בא אחר ואמר הילך סלע זה ותן תרומה זו לבן בתי כהן, של זה היא, שתרומה שלו, שנאמר (דברים כו) כי תכלה לעשר את כל תבואת זרעך וגו' ונתתה ללוי וגו', תלה הכתוב הנתינה במי שמעשרה משלו (יומא נ: וכעי"ז זבחים ו.). **חטא חטא מתרומה.** כתיב במעילה וחטאה בשגגה וכתיב בתרומה (ויקרא כב) ולא ישאו עליו חטא, ובתרומה כתיב בתריה דהאי קרא ולא יחללו את קדשי בני ישראל (זבחים מה.). **אזרח.** בפרשת נסכים כתיב בשלח לך (במדבר טו) כל האזרח יעשה ככה, ומינה ילפינן בפרק כל התדיר (שם לא:) אזרח מלמד שמתנדבים נסכים ומביא בפני עצמן נדבה (שם מה.). **ואין העכו"ם מביא נסכים.** אין העכו"ם מתנדב להביא נסכים בלא זבח (מנחות עג:). **ת"ל ככה.** יעשה לשור, מאחר שחובה תלויה בקרבן ל"ש ישראל ול"ש עכו"ם, הלכך שלא דמי נסכיה יקרבו משלו ואם לאו קרבים משל ציבור, שתנאי ב"ד הוא במסכת שקלים (זבחים מה.). **דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו.** בכמה דוכתי מייתינן לה, לא תותירו ממנו והנותר ממנו עד בקר, בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו, דלאו שניתק לעשה הוא, טעמא דבא הכתוב, הא לאו הכי לקי המותיר ואע"ג דאין בו מעשה (ב"מ צא.).

שינויי נוסחאות

א] שלו ורמי בר חמא התם. תיבות א"ל נמחק (ש"מ) **ב]** נ"ל דהוה (הגר"א) **ג]** תמורה או לא תיקו (ש"מ) **ד]** בזבחים שם ליתא. **ה]** מ"ט גמר חט חט מתרומה כתיב הכא נפש כי תמעול מעל בה' וחטא וכתיב בתרומה ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה', ס"א כדרב אבהו ילפי מעילה חטא חטא מתרומה כתיב במעילה נפש וכו'. ועי' בהשמטות בסוף המסכת (ש"מ) **ו]** ואין. ס"א ואין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא מ"ט פיגול יליף עון עון מנותר כתיב גבי פיגול והנפש האוכלת ממנה עונה תשא וכתיב גבי נותר ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חילל ויליף נותר חילול חילול מטומאה כתיב גבי נותר חילול כתיב גבי טומאה חילול וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו בני ישראל ולא עובדי כוכבי' כך גי' גמ' של קלף הישנות רש"י ותוס' ז"ל (ש"מ) **ז]** ענין דתמורה דבר (ש"מ) **ח]** נ"ל ואמרת אליהם **ט]** בערכך בני ישראל ולא עובדי כוכבים ל"א (ש"מ) **י]** כתיב כי את מעשר (ש"מ) **יא]** אזרח אזרח מביא נסכים בפני עצמן ואין העובד כוכבים מביא [נסכים] בפני עצמן יכול כשהן מביאין קרבן אינו טעון נסכים לא משלו ולא משל צבור ת"ל ככה. וה"פ אזרח מביא נסכים עם הזבח ואין העובד כוכבים כו' אפילו עם הזבח יכול כו' עם הצבור ת"ל ככה (ש"מ) **יב]** כתיב בהו. אות י' נמחק (ש"מ) **יג]** תעשה שבתורה עשה מעשה חייב לא עשה מעשה פטור (ש"מ) **יד]** לא שאדם רשאי (ש"מ) **טו]** ממירין ואמרת הכל (ש"מ) **טז]** נ"ל רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי כו' וכן איתא במכות ובשבועות וזה תבין מ"ש רש"י הכא בד"ה רבי יהודה היא דקא משתעי לקמן בהא מילתא, **יז]** עשה מעשה לוקה לא עשה מעשה פטור (ש"מ) **יח]** בשבועות כא. איתא ר"ש בן יוחאי, **יט]** טומאה (צ"ק) **כ]** מה"ד דכתיב גבי (ש"מ) **כא]** מה"ד ואין עושין תמורה השתא קא מפרשינן לכולה ברייתא דקתני ואין **כב]** יחיד עושה תמורה (ש"מ) **כג]** תמורה. ומקשינן בזבחים (מה.) וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש בקדשים ומתרץ מעשר דגן חולין הוא (ש"מ) **כד]** ליבור לענין דכתיב בספרים ולספרים דגרסי עליהן משמע. [וכצ"י אחר ולענין דכי' בספרים דל"ג עליהם משמע] (ש"מ) [נראה דצ"ל ללשון הכתוב בספרים ואין מביא עליהן אבל לספרים דלא גרסי עליהן משמע וכו'] **כה]** נ"ל לה' כתיב בהו בקדשי עובדי כוכבים דכתיב איש איש מבית ישראל כו' שנאמר אשר יקריבו לה' וכו' (רש"ש) **כו]** דכה"ג אמר (ד"ה כ"ח ע"א) כצ"ל, ועי' נדרים י' ע"א תו' ד"ה אדם (ר"י לנדא) **כח]** כיון דאין בהן מעילה **כט]** אין בו מעילה, דפ"י, וכצ"י אחר קדושה הס"נ. **ל]** נ"ל וכתב בה וכו' (יעב"ץ) **לא]** בטומאה וינזרו בני ישראל מקדשי (ש"מ) **לב]** עובדי כוכבים, ופשטא דקרא מיירי באוכל קדשים בטומאה כדאיתא בסוף הפרשה אשר יאכל מן הקדשים כו' והקשה (ש"מ) **לג]** דהא כתיבי נותר וטומאה בחד (ש"מ) **לד]** ולא יחלל את קדשי בני ישראל, נ"ל ולא יחללו שם קדשי וכו' (מהרש"א) **לה]** מה"ד דומיא דתרומה דקדושה קדושת הגוף (ש"מ) **לו]** נ"ל מה, **לז]** במכות כא: יש חורש תלם אחד וחייב עליו שמונה לאוין וקחשיב דשור וחמור במוקדשין כן הגי' רש"ק. וגי' נ"ק דמעיל' ועוד קשה דתנן במס' כריתות יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד וקחשיב פסולי מוקדשין וכן כמה דרשו' וכו' **לח]** נ"ל רבי יהודה **לט]** (צ"ק)

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה ג:

כ ב מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה טו:

כא ג מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה א ופי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ג:

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְיָ וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַייָ אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם: ויקרא ה טו
2. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק עוֹלָם: במדבר יח ח
3. דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּשִׁים לִי אֲנִי יְיָ: ויקרא כב ב
4. וְאֹכְלָיו עֲוֺנוֹ יִשָּׂא כִּי אֶת קֹדֶשׁ יְיָ חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: ויקרא יט ח
5. וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֺנָהּ תִּשָּׂא: ויקרא ז יח
6. לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רַע בְּטוֹב וְאִם הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹּדֶשׁ: ויקרא כז י
7. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ נְפָשֹׁת לַייָ: ויקרא כז ב
8. כִּי אֶת מַעְשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַייָ תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחֲלוּ נַחֲלָה: במדבר יח כד
9. כָּל הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה כָּכָה אֶת אֵלֶּה לְהַקְרִיב אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַייָ: במדבר טו יג
10. דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל נִדְרֵיהֶם וּלְכָל נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַייָ לְעֹלָה: ויקרא כב יח
11. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר מר קדשי כצ"ל ואות מ"ו נמחק: (ב) רש"י ד"ה וכתיב גבי וכו' ולא עובדי כוכבים הס"ד ואח"כ מ"ה ואין עושין תמורה כו' השתא: (ג) ד"ה ת"ל ככה וכו' ומשל ציבור ול"ג עליהן ומשמע כצ"ל ותיבות וללא"ה דכתיב בספרים נמחק: (ד) ד"ה רבי יהודה היא כו' דקא (מישתמעי) [משתעי] לקמן בהא מילתא הלכך הוה כעשה מעשה הס"ד ואח"כ מ"ה חוץ מנשבע:

רבינו גרשום

טובת הנאה שלו. שיכול לקבל מישראל חבירו זוז או סלע כדי ליתנה לבן בתו כהן: **ורמי בר חמא.** קא סבר מיהא לא תפשוט דההוא דקאמר רבי אבהו א"ר יוחנן דמתכפר עושה תמורה משום דקא **אתי האי מתכפר מכח ישראל.** דקרבן דידיה עביד תמורה כלומר דהקדיש ישראל להתכפר ישראל. אבל הקדיש עובד כוכבים להתכפר ישראל דלא הוה מתחלה ועד סוף ברשות ההוא מתכפר מי מצי עביד מתכפר תמורה אי לא תיקו: **לא מועלין.** בהן מדאורייתא אפילו הכי (כי) לא נהנין מהן מדרבנן: **ל"א איתקש תמורת בהמה למעשר בהמה.** דכתיב גבי מעשר בהמה לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו וכתיב בתמורת בהמה לא יחליפנו ולא ימיר אותו ומעשר בהמה איתקש למעשר דגן כדאמר בפרק מעשר בהמה עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה: **מ"ט לה' כתיב ביה.** דכתיב לכל נדריהם אשר יקריבו לה' הלכך מועלין: **ומקלל את חבירו בשם.** (הקודש) המפורש: **וכן המקדים תרומה לבכורים.** ולא במפריש קא מיירי דהיינו מעשה כשהקדים תרומה אלא כגון שנתן עיניו בצד זה לשם תרומה.

א) נראה דל"ל גליון ועוד י"ל דרוצה לתרץ לדבריו כו'.

שיטה מקובצת

לא נהנין מדרבנן. פ"ה כיון דאין בהן מעילה א"כ לא נהנין ר"ל מדרבנן, והקשה הר"ר יעקב בר שמואל מנלן והלא שלמים שאין מועלין בהם ואסורין בהנאה מן התורה וי"ל דמשמע ליה דכיון שיש בהן כל הקולו' הללו שאין בהן פיגול ונותר וטמא [משמע שאין נהנין כי אם מדרבנן] (דלא הוי מדאורייתא). תוס': **מ"ט.** ס"א כדר' אבהו ילפי מעילה חטא חט מתרומה כתיב במעילה נפש וכו'. עי' בהשמטות בסוף המסכ': **ובתרומה כתיב בני ישראל.** בפרק האיש מקדש (קידושין מב:) אמרינן תרומת עובד כוכבים מדמעת ור"ש פוטר, ופ"ה משו' דסבר ר"ש דגנך ולא דיגון עובד כוכבים, ור"י פי' משום דסבר בני ישראל ולא עובדי כוכבים [בכ"י אחר ל"מ למימר דאתא למעט נשים דכיון דאתרבי לתמורה אין למעוטיה. גליון]: **ומעשר בהמה למעשר דגן.** בפ' ב"ש זבחים מה. פריך והיאך דנין למד מן המלמד ומשני. תוס': **ולא עובדי כוכבים.** גליון לא מצי למימר דאתא למעט נשים דכיון דאיתרבו לתמורה אין למעטיה: **אבל בקדשי בדק הבית.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: **אמר רב יהודה אמר רב כל לא תעשה בתורה וכו'.** האי כללא לא מיירי אלא בהני דאינן מפורשין בהן מלקות דהא נשבע ומקלל ומוציא שם רע ועדים זוממין לוקין אע"פ שאין בהן מעשה. תוס': **אמר קרא כי לא ינקה כו'.** גליון פי' לא הוצרך הכתוב ללמד כי לא ינקה הפושעים והמורדים כי כל דאמר קודשא בריך הוא וותרן הוא כו' (ב"ק נ.) אלא בא לעורר לב"ד של מטה שישתדלו לנקותו ע"י מלקות. הרב המעילי ז"ל: ובכ"י אחר אין מנקין אותו פ' בתשובה רק ביסורין בלא קצבה. גליון: **תוס' ד"ה ויליף נותר וכו' אחד פסול נותר ואחד פסול טומאה.** ומיהו בתוס' הקשה ר"ב למה לי למיגמר חילול חילול מטומאה תיפוק ליה דלא יחללו גופיה מיירי גם בנותר, ומורי אמר האי דתני לוי אינה דרשה גמורה דלא נצטרך עוד לדרשה דחילול חילול מטומאה שהרי בכל התלמוד היא מוזכרת ואינה אלא דרשה לגלויי לן דיש לנו לדרוש חילול חילול מטומאה יותר משאר דברים: **תוס' ד"ה והרי מימר וכו' או חד מהנך דשמעתין.** גליון וי"ל דסבר דהוו שלשה כתובים, מיהו קשה לר"י למה לי קרא גבי נשבע ומימר וי"ל דמוקמינן לדרשה אחריתי: **שם וכו' וי"ל דאה"נ הוי מצי לתרוצי.** גליון א) לדבריו דלא חשיב למעשה קאמר:

אין מנקין אותו אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו א״ל רב פפא לאביי ואימא לא תיהוי ליה נקיות כלל א״ל אם כן לכתוב קרא לא ינקה ולישתוק ה׳ למה לי בית דין של מעלה הוא דאין מנקין אותו אבל ב״ד של מטה מלקין ומנקין אותו א)אשכחן שבועת שוא שבועת שקר מנלן רבי יוחנן דידיה אמר לשוא לשוא שני פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תניהו ענין לשבועת שקר דלוקה א]מתקיף לה רבי אבהו שבועת שקר היכי דמי אינימא דאמר שלא אוכל ואכל התם ב]הוא מעשה (א) עבד ואלא דאמר שאוכל ולא אכל ההוא מי לקי והאיתמר ב)שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכל רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אמרי אינו לוקה ר׳ יוחנן אומר אינו לוקה [א]דלאו שאין בו מעשה הוא וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ור״ל אמר אינו לוקה משום דהוה ליה התראת ספק ג) [ב]וכל התראת ספק אין לוקין עליו אלא א״ר אבהו תהא באכלתי ולא אכלתי ומאי שנא ג]דקא מרבה אכלתי ולא אכלתי מאוכל ולא אכל אמר רבא בפירוש ריבתה תורה שקר ד]דומה לשוא מה שוא לשעבר אף שקר לשעבר איתיביה רבי ירמיה לרבי אבהו ד)שבועה [ג]שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת וזוהי שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד זוהי למעוטי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זו היא דעל שגגתה מייתי קרבן אבל אכלתי ולא אכלתי לא מייתי קרבן ומני רבי ישמעאל היא ה) דאמר אינו חייב אלא על העתיד לבא אבל מילקא לקי אימא סיפא זוהי שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור זוהי למעוטי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זוהי דעל שגגתה פטור מקרבן אבל אכלתי ולא אכלתי מייתי קרבן ומני ר״ע היא דאמר ו) מביאין קרבן לשעבר והא אמרת רישא רבי ישמעאל אלא מדסיפא רבי עקיבא רישא נמי רבי עקיבא ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי אלא למעוטי אוכל ולא אכל ה] ומאי שנא ו] משום דקאי בלהבא ממעט להבא קאי בלהבא ממעט לשעבר: ומימר: א״ל רבי יוחנן לתנא לא תתני ומימר משום דבדיבורו עשה מעשה: ז] המקלל את חבירו בשם: מנלן א״ר אלעזר א״ר אושעיא אמר קרא [1]אם לא תשמור ח] וכתיב [2]והפלא ה׳ את מכותך ז) הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר [3]והפילו השופט והכהו לפניו הוי אומר הפלאה זו מלקות אימר אפילו שבועת אמת בהדיא כתיב [4]שבועת ה׳ תהיה בין שניהם אימר הני מילי ח) לפיים את חבירו אבל מילקא לילקי לא מצית אמרת דהכתיב [5]ובשמו תשבע ההוא מיבעי ליה ט] לכדרב ט) דאמר רב גידל אמר רב [ד]מנין שנשבעין לקיים את המצות שנאמר [6]נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך הכתיב קרא אחרינא י] [7]ובו תדבק ובשמו תשבע אלא למאי אתא למקלל [ה]את חבירו בשם ואימא [ו]למוציא שם שמים לבטלה מי גרע מקלל את חבירו בשם ממוציא שם שמים לבטלה אנן הכי קא קשיא לן אימא מוציא שם שמים לבטלה תיסגי ליה במלקות אבל מקלל חבירו בשם כיון דקעביד תרתי דקא מפיק שם שמים לבטלה וקמצער ליה לחבריה לא תיסגי ליה במלקות

לא

אין מנקין אותו. דכתיב [שמות כ] כי לא ינקה ה׳: **נקיות כלל.** דאין מלקין אותו בית דין שלמטה: **אשכחן שבועת שוא.** דכתיב (שמות כ) אשר ישא את שמו לשוא והיינו שבועת שוא כגון נשבע לשנות את הידוע לאדם: **שבועת שקר.** מפרש לקמן היכי דמי: **מנלן.** דלקי עלה: **מעשה עבד.** ודין הוא דלילקי שהרי אכל ועשה מעשה: **ולא אכל.** יא] דלאו היינו מעשה: **וכי האי גוונא מי לקי.** בתמיה: **משום דהויא התראת ספק.** דאי אתרו ביה הזהר בך שתאכל הככר שנשבעת עליה יכול לומר אין לי בית מיחוש בהתראה זו דאכתי יש לי שהות וכן כל היום כולו ואפי׳ כי עבר היום יכול לומר יב] שוכח הייתי ולא נזכרתי לא בשבועה ולא בהתראה ואינו לוקה: **תהא באכלתי ולא אכלתי.** כלומר תהא שבועת שקר בנשבע שלא אכל ואכל או שאכל ולא אכל דהכא ליכא שום מעשה דהא לשעבר נשבע: **ומאי שנא אכלתי ולא אכלתי.** כלומר מאי איריא דקא ממעט אוכל ולא אכל ממלקות טפי מאכלתי ולא אכלתי הא בתרווייהו ליכא שום מעשה: **שבועת שקר דומיא דשבועת שוא.** כדמפקא יג] לעיל לשוא לשוא שתי פעמים: **מה שבועת שוא שהיא לשעבר.** דכי נשבע על עמוד של אבן שהוא של כסף היינו לשעבר דלשעבר קודם שנשבע הויא אבן כמו שהיא עכשיו ומה שוא לוקה עליה כדאמרי׳ לעיל יד] בב״ד שלמטה מלקין ומנקין אותו אף שקר לשעבר דהיינו אכלתי ולא אכלתי לאפוקי אוכל ולא אכל שהוא להבא: **שבועה שלא אוכל ככר זו וכו׳.** דהא נשבע תלת זימני שלא יאכל אותו ככר: **אינו חייב אלא אחת.** כדאמרינן בשבועות [כז:] דאין שבועה חלה על שבועה: **וזו היא שבועת ביטוי.** דקאמר קרא לבטא בשפתים להרע או להיטיב וגו׳ י) וזו היא שבועת ביטוי שמוציא בשפתיו שלא יאכל אותו ככר אבל לא גזיל מידי לחבריה אבל שבועת העדות ושבועת הפקדון טו] מביא על הזדון כשגגה אשם: **למעוטי מאי.** דאין חייבין על טז] זדונה מכות: **לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי.** דאע״ג דהויא שבועת ביטוי דלא לקי משום דלהרע או להיטיב כתיב דמשמע להבא פרט לשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי ואכתי שבועת שקר היכי דמי: **לא מייתי קרבן.** משום דלהרע או להיטיב גבי קרבן קאי אבל יז]ממה נפשך חייב עליה מלקות דומיא דשבועת שוא (ב): **דאמר.** יח][ר״י] במס׳ שבועות (דף כה.) אינו חייב אלא על העתיד לבא: **זו היא שבועת שוא.** סיפא דההיא משנה דלעיל הויא האי זו היא שבועת שוא וכו׳: **ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי.** דאכלתי ולא אכלתי ודאי חייב על שגגתה קרבן יט]: **ומאי שנא.** דממעט כ] אוכל ולא אכל מקרבן וקא מרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב קרבן: ומשני מסתברא רישא למעוטי אוכל ולא אכל: **דקאי בלהבא.** דקתני שבועה שלא אוכלנה וממעט להבא כגון אוכל ולא אכל: **אבל קאי בלהבא וממעט לשעבר.** בתמיה. כגון אכלתי ולא אכלתי: **לא תיתני מימר.** בכלל שאר לאוין שאין בהן מעשה: **דבדבורו עושה מעשה.** שעושה מחולין קדשים: **אם לא תשמור לעשות וגו׳.** עד ליראה את השם שיתיירא שלא להוציא את השם לבטלה וכן מקלל את חבירו בשם מוציאו לבטלה וכתיב והפלא ה׳ את מכותך שיטול מכות והיינו מלקות: **אפילו שבועת אמת.** דקא מזהר קרא דאפילו שבועת אמת לא ליעבד בשם שמים ואי עביד והפלא ה׳ את מכותך שיטול מלקות: **בהדיא כתיב.** דשרי למיעבד: כא] **לפייס חבירו.** שלא יהא תובעו ממון אבל מילקא לילקי הואיל ומביא עצמו לידי שבועה: **ובשמו תשבע.** דשבועת אמת שריא למעבד: **לקיים המצוה.** כדי שלא יוכל לחזור בו שנאמר נשבעתי ואקיימה וגו׳ ואהכי איצטריך האי קרא ובשמו תשבע לאשמועינן דנשבע לקיים את המצוה מותר: **הכתיב קרא אחרינא ובשמו תשבע.** דתרי קראי כתיבי ובשמו תשבע חד בואתחנן וחד בוהיה עקב חד מיבעי ליה דנשבע לקיים את המצוה כב] ואידך לשבועת אמת: **אלא למאי אתא.** האי אם לא תשמור וגו׳: **למקלל את חבירו בשם.** דודאי לקי אע״ג דלא עביד מעשה: **שם שמים לבטלה.** אבל מקלל את חבירו בשם לא לקי: ומהדר ליה לאו כל דכן הוא: **דהיכא דקא עביד תרי איסורי לא תיסגי ליה במלקות.** ואף על גב דלקה אפילו הכי לא נתכפר עדיין במלקות לחודיה:

שבועה שלא אוכל ככר זו כג] שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת. ודוקא נקט שבועה שלא אוכל תחילה דאי אמר שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכל חייב שתים דשלא אוכלנה משמע כולה וכי הדר אמר שבועה שלא אוכל משמע כלל ובשבועות (דף כז:) מפרש אמאי תנא שלא אוכלנה שני פעמים כד]: **ומאי** שנא. פרש״י מאי שנא דממעט אוכל ולא אכל כה] מקרבן וקמרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב בקרבן ולא נהירא דאי אמר למעוטי אוכל ולא אכל לא קשיא מידי אבל אי אמר איפכא אז תיקשה לך כו] ור״י פירש ומאי שנא דמפרש לה כרבי עקיבא לוקמא כר׳ ישמעאל ורישא למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן וסיפא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות ומשני קאי בלהבא כו׳: **ומקלל** חבירו בשם מנלן. אם לא תשמור לעשות והפלא ואזהרתיה מהכא לא תקלל חרש אי נמי מהאי קרא גופיה:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי׳ פ״ד מהלכות שבועות הלכה כ:

כג ב מיי׳ פט״ז מהלכות סנהדרין הלכה ד [ע״ש דפסק דלוקין על התראת ספק]:

כד ג מיי׳ פ״ד מהלכות שבועות הלכה ט:

כה ד מיי׳ שם פי״א הלכה ג טוש״ע י״ד סימן רג סעיף ו:

כו ה מיי׳ פכ״ו מהלכות סנהדרין הלכה ג ועיין בהשגות ובכ״מ טוש״ע ח״מ סימן כז סעיף א:

כז ו מיי׳ פי״ב מהלכות שבועות הלכה יא:

שינויי נוסחאות

א] לוקה מגדף בה ר׳ אבהו (ש״מ) ב] תיבת הוא נמחק (ש״מ) ג] שנא אכלתי ולא אכלתי אמר רבא, ועל תיבות דקא מרבה, מאוכל ולא אכל נרשם קו להורות כי לפ״ד צריך למחקו (ש״מ) ד] שקר דומיא דשבועת שוא מה שבועת שוא לשעבר שהוא אומר על שיש שהוא של זהב שהוא משקר בשעת השבועה אף שקר לשעבר אכלתי ולא אכלתי (ש״מ) ה] צ״ל אוכל ולא אכל ממלקות אבל קרבן מחייב ומ״ש וכו׳, וכ״ה בשבועות שם להדיא (מרא״כ) ו] שנא דקאי בלהבא ממעט להבא (ש״מ) ז] ומקלל את חבירו (ש״מ) ח] תשמור וגו׳ וכתיב (ש״מ) ט] כדרב גידל אמר רב דאמר (ש״מ) י] על תיבות ובו תדבק נרשם קו להורות כי לפ״ד צריך למחקו (ש״מ) יא] צ״ל דלא היה בו מעשה (הגר״א) יב] לומר שכוח הייתי (ש״מ) יג] צ״ל כדמפקינן (יעב״ץ) יד] לעיל דב״ד שלמטה (ש״מ) טו] צ״ל מביא על הזדון כשגגה קרבן עולה ויורד ואשם (חש״ל עי״ש) טז] על זדונו מכות (ש״מ) יז] נ״א מ״מ חייב יח] נ״ק, יט] קרבן הס״ד. ומה״ד אלא רישא למעוטי אוכל ולא אוכל דפטור מקרבן על שגגתו הס״ד (ש״מ) כ] צ״ל אוכל ולא אוכל ממלקת וקא מרבי וכו׳ (ח״נ. ועי׳ מרא״כ) כא] לפייס את חבירו (ש״מ) כב] המצוה. דאי מדרב גידל הא אמרינן דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן (ש״מ) כג] צ״ל שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה וכו׳ (ח״נ) כד] פעמים דאי איתשיל ראשונה קיימא שניה (ש״מ) כה] צ״ל ממלקות (ח״נ מרא״כ) כו] לך וא״כ מאי קאמר ומאי שנא וכי נאמר מאי שנא להקשות אדרבא ר״י יתרך למעוטי אוכל כי היכי דלא תיקשי ליה (ש״מ)

רבינו גרשום

אימא לא ינקה כלל. אפי׳ ב״ד: **אשכחן שבועת שוא.** דלקי שבועת שוא היינו נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב או נשבע אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד: **משום דהוה התראת ספק.** שכשמתרין בו היזהר שתאכלנה היום הוא אומר כן אעשה כשאהיה פנוי ועדיין יש שהות הרבה ביום ואם עבר היום ולא אכלה יכול לומר שכחתיה דכל התראה שאינה בשעת מעשה כגון זו הוי התראת ספק ולא שמה התראה שיכול לומר שכחתי ההתראה: **אלא א״ר אבהו תהא.** דלקי על שבועת שקר דאמר שבועה שאכלתי ולא אכל או שבועה שלא אכלתי ואכל קודם השבועה וההוא דקודם השבועה לא הוה מעשה: **ומאי שנא.** באוכל ולא אוכל דאמרת כיון דלית ביה מעשה לא לקי ומ״ש באכלתי ולא אכלתי דאמרת אע״ג דלית ביה מעשה לקי: **בפירוש ריבתה תורה.** שבועת שקר דכתיב לשוא לשוא תרי זימני הלכך בעינן שקר דומיא דשוא לשעבר שנשבעים בחנם [לשנות את הידוע לאדם ואמר על עמוד של אבן שהוא של זהב כו׳] היינו כשאכלתי ולא אכלתי ומכזב על מה שהוא יודע לשעבר שאינו כן אף שקר נמי בעינן לשעבר היינו אכלתי ולא אכלתי דלשעבר הוא: **אינו חייב אלא אחת.** דאין שבועה חלה על שבועה: **אבל אכלתי ולא אכלתי לא מייתי קרבן.** אלא לקי: **אבל אכלתי ולא אכלתי מייתי קרבן.** ולקי: **ורישא לא למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן אלא למעוטי אוכל ולא אכל.** מקרבן: **ומאי שנא.** דהאי ממעט: **משום דקאי בלהבא.** בשבועה שלא אוכל: **ממעט להבא.** שבועה שאוכל ולא אוכל אבל אכלתי דלשעבר הוא לא ממעט אלא לקי וכדר׳ אבהו משום דבדבורו עשה מעשה שמקדיש בהמת חולין: **ליראה את השם.** קס״ד דהאי ליראה את השם היינו שתירא אותו שלא תקלל בו חברך וכתיב ביה הפלאה דהיינו מלקות: **אימא** האי ליראה את השם אינו מקלל את חבירו בשם אלא שתירא אותו שלא תהא נשבע בשמו אפילו באמת: אימא האי שבועת ה׳ תהיה בין שניהם לאו שיהא מותר לכתחילה לישבע באמת אלא משום הכי צריך שבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית ומוטב שיפיס דעתו בממון ולא בשבועה ואם לא רצה ממון אלא שבועה ישבע לו כדי להפיס דעתו אבל ילקה על שבועת אמת דאימא להכי הוא דאתא ליראה את השם ולא למקלל חברו בשם: **ההוא לא מצית אמרת.** דעל שבועת אמת ילקה דהא כתיב קרא אחרינא דשרי דכתיב ובשמו תשבע: **אימא ההוא ובשמו תשבע.** דשרי לישבע לא שרי אלא לדבר מצוה משום לזרוזי נפשיה וכדרב גידל אמר רב: **הא כתב קרא אחרינא ובשמו תשבע.** דתרי זימני כתיב ובשמו תשבע [חד לכדרב גידל וחד] למישרי אפילו שבועת אמת דעלמא ואייתר ליה ליראה את (ה׳) למקלל חברו בשם: **ל״א** ההוא דרב גידל מן ובו תדבק נפקא אלא ובשמו תשבע למה לי אם אינו ענין לשבועת הדיינים דמותרת דנפקא מן שבועת ה׳ תניהו ענין לשבועה דעלמא ולא לדיינין ואם אינו ענין לשבועה דמצוה דנפקא מן ובו תדבק תניהו ענין לשבועת אמת א) דחול ליראה את השם כו׳: **ואימא האי ליראה לחייב למוציא שם שמים לבטלה.** הוא דאתא ולא למקלל: האי לא מצית אמרת מקלל את חברו בשם ממי שמוציא שם שמים לבטלה. דהא מקלל (את חבירו) בשם תרי איסורי עביד דמוציא שם לבטלה לקלל את חברו ועוד שמקלל חבירו ודאי לא גרע (ממוציא שם שמים) אלא חמיר: ואנן הכי קא קשיא לן דנימא מוציא שם שמים לבטלה תיסגי ליה במלקות דנימא דלהכי כתיב והפלא אבל מקלל את חברו בשם לא תיסגי ליה במלקות דתרתי עביד:

מסורת הש״ס

א) [עי׳ שבועות כא. ש״מ], ב) פסחים סג: מכות טו: שבועות ג: כא., ג) [עי׳ בתשובת הרשב״א חלק א׳ סי׳ קמ״ו. ש״מ], ד) שבועות ג: כז:, ה) [שבועות ג. כא. כה.], ו) [שם כה.], ז) [שבת קלח: ע״ש מכות יג:], ח) [כלומר שתהיה שבועת שומרים מותרת להפיס דעתו של בעל הבית אבל ילקה על שבועת אמת כשנשבע מעצמו שבועת ביטוי. עיין רמב״ן מ״ע ז׳ בספר המצות], ט) נדרים ז: חגיגה י., י) ויקרא ה

תורה אור השלם

1. אִם לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתֻבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כח נח
2. וְהִפְלָא יְיָ אֶת מַכֹּתְךָ וְאֵת מַכּוֹת זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֶאֱמָנוֹת וָחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים: דברים כח נט
3. וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
4. שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם: שמות כב י
5. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים ו יג
6. נִשְׁבַּעְתִּי וָאֲקַיֵּמָה לִשְׁמֹר מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ: תהלים קיט קו
7. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וּבוֹ תִדְבָּק וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים י כ

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ התם הוא מעשה קא עבד: (ב) רש״י ד״ה לא מייתי וכו׳ שוא הס״ד ואח״כ מ״ה ר׳ ישמעאל כו׳ דאמר:

מוסף רש״י

שבועה שאוכל ככר זה כו׳ אינו לוקה. פטור ממלקות דלא תשא (פסחים סג:) ומכל מקום חולקים בטעמו של דבר, טעמא דיהיב מר לא יהיב מר, ומר לית ליה טעמא דמר, ולקמן מפרש פלוגתייהו (שבועות ג:). **דלאו שאין בו מעשה הוא.** אבל משום התראת ספק לא הוה מפטר, דהתראת ספק שמה התראה (מכות טז.). **משום דהוה ליה התראת ספק.** וכי מתריה ביה אכלהו היום פן תעבור על השבועה, שמא יעבור שמא לא יעבור על התראתו, דעדיין יש שהות ביום (פסחים סג:) ספק אם יעבור על התראה אם לאו, שיכול לומר עדיין יש שהות ביום, ואין המתרה יכול לכוין שיעבור היום בתוך כדי דבור של התראה (שבועות כא.) אבל משום לאו שאין בו מעשה לא הוה מפטר דקסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו (מכות טז.). **אינו חייב אלא אחת.** דמאחר שנשבע עליו שבועה ראשונה נאסרת עליו וכי הדר איתשבע ה״ל נשבע לקיים את המצוה, ותנן (שבועות כז.) נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור משבועת קרבן (שבועות ד. ובעי״ז שם כא.). **אלא על העתיד.** דדייק להרע או להיטיב (שם ג.). **שנשבעין לקיים את המצות.** כלומר מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה כדי שימהר ויזדרז לקיימה (חגיגה י.).

שיטה מקובצת

מלקין אותו ומנקין אותו. פ׳ בהכאה שיש לו קצבה ומתכפר לו. גליון: **וכתיב והפלא ה׳ את מכותך הפלאה זו כו׳.** ומקלל את חבירו קאתי מאיש כי יקלל את אביו ולא תקלל חרש, ובפ׳ ד׳ מיתות דף ס״ו ע״א מפיק ליה כל אדם מנשיא ודיין וחרש: **אימר אפילו שבועת אמת.** ואזהרתיה מאת ה׳ אלהיך תירא א״נ מאם ליראה, וכן במוציא שם שמים לבטלה יש לפרש דאזהרתיה מהכא: **אפילו שבועת אמת.** כגון הנך דאמרינן בשבועות לו ע״א. יככה וזו היא קללה האמורה בתורה בשבועת העדות אימא דהמשביע את חבירו לקי הואיל והוציא... קללה. גליון: **למקלל את חבירו בשם.** ל״א ההוא דרב גידל מן בו תדבק נפקא אלא ובשמו תשבע דכתב קרא למה לי אם אינו ענין לשבועת הדיינין דהא נפקא ליה משבועת ה׳ תהיה בין שניהם תנהו ענין לשבועה בעלמא דמותר ואם אינו ענין לשבועה דמצוה דמותר דהא נפקא ליה מן בו תדבק תנהו ענין לשבועה דחולין דשריא ליראה את השם הנכבד, והפלא ה׳ את מכותך דכתב רחמנא למה לי ש״מ לחיובו למקלל את חבירו בשם הוא דאתא: **ואימא למוציא שם שמים לבטלה.** עי׳ בהשמטות בסוף המסכת: **לא תיסגי ליה במלקות.** עי׳ בהשמטות בסוף המסכת: **תוס׳ ד״ה ומאי שנא וכו׳ ור״י פירש ומאי שנא.** נ״א מה ראית לאוקמי כוליה כר״ע לוקמא כר״י וסיפא לא ממעט אכלתי ולא אכלתי ממלקות דודאי לקי כר״י ולא למעוטי אכלתי ולא אכלתי דחייב קרבן דודאי (חייב) [פטור] מקרבן לר״י אלא למעוטי אוכל ולא אוכל ממלקות ומשני קאי בלהבא כלומר ברישא דקתני אוכל ולא אוכל ממעט להבא הא אוכל ולא אוכל אינו חייב במלקות:

א) נראה דצ״ל אמת דרשות וא״כ ע״כ הך קרא דליראה את השם למקלל חבירו אתי.

לא מצית אמרת [א] דכתיב [1] לא תקלל חרש ואי [ב] אמרת בשלמא לקלל את חבירו אזהרתיה מהכא דכתיב לא תקלל [ג] חרש אלא אי אמרת מוציא ש"ש לבטלה אזהרתיה מהיכא אלמה לא [א] והכתיב [2] את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ההוא [ד] אזהרת עשה הוא: משום רבי יוסי בר' חנינא [ה] אמרו אף המקדים תרומה לביכורים מאי טעמא דרבי יוסי ברבי חנינא אמר קרא [3] מלאתך ודמעך לא תאחר מלאה אלו ביכורים [ו] ודמעך [ז] אלו תרומה ואמרה לא תאחר איתמר הקדים תרומה לביכורים ר"א ור' יוסי ברבי חנינא חד אמר לוקה וחד אמר [א] אינו לוקה תסתיים דר' יוסי בר' חנינא הוא דאמר לוקה מדאמר ר' יוסי בר' חנינא אף [ח] המקדים תרומה לביכורים (לוקה) אדרבה תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר לוקה דתנן [ג] היו [ב] לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשר של זו בזו הראשונה מעושרת של זו בזו ושל זו בזו [ח] הראשונה מעושרת והשניה אינה מעושרת מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה קרא [ט] את השם ואתמר רבי אלעזר אמר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה תסתיים אלא ר' יוסי בר' חנינא דאמר אינו לוקה לימא קשיא דר' יוסי בר' חנינא אדר' יוסי ברבי חנינא לא רבי יוסי ברבי חנינא

אפטורא

לא תקלל חרש. דמשמע בין קללה סתם בין קללה שבשם דקאי לאו עלה וקאתא קרא ליראה את השם [דברים כח] לאשמועינן דלוקה שנאמר והפלא ה' את מכותך [שם]. ע"א לא מצית אמרת דלא יתכפר במלקות גרידתא דודאי מתכפר במלקות לחודיה דהא כתיב לא תקלל חרש וילפינן בסנהדרין [י] בפרק ארבע מיתות (דף סו.) ג"ש מהאי [יא] לאו דכתיב גבי אומללין כגון לא תקלל חרש שהוא גרוע שבכולן וכתיב גבי נשיא ונשיא בעמך לא תאור [שמות כב] וכי היכי דהתם ליכא אלא מלקות גרידתא הכי נמי באומללין סגי ליה במלקות גרידתא ומוקמי ליה התם [ג] במקלל בשם דקא גמר ממקלל אביו דכתיב ביה בנקבו שם [ד] הלכך לא מצית אמרת דלא תיסגי ליה במלקות ולא מפי מורי אלא מפי ר' יצחק בר' מנחם ז"ל (א): **ולא"ה [יב].** כלומר [יג] דמהאי קרא ליראה את השם למקלל חבירו בשם הוא דאתא שהרי לא מצינו שענש אא"כ הזהיר: [יד] **ובשלמא אי אמרת.** דההוא קרא למקלל חבירו בשם הוא דאתי ואזהרתיה מדכתיב לא תקלל חרש ומיתוקמא במקלל את חבירו בשם כדפרישית לעיל הלכך כתיב הכא אם לא תשמור לעשות וגו' [דברים כח] כלומר [טו] שתקלל את חבירך בשם שהוזהרת עליו והפלא ה' וגו' דחייב מלקות: **אזהרתיה מהיכא.** כלומר אשכחן עונש והפלא ה' וגו' אזהרה מנין שהזהיר הכתוב שלא להוציא ש"ש לבטלה: **אלמה לא.** בתמיה. (ב) [טז] שלא מצינו שהזהיר שלא להוציא שמו לבטלה [יז] [ב] (הוא) והכא הזהיר והתם ענש והפלא ה' וגו' [יח] ואזכרה [יט] כתיב אם לא תשמור לעשות וגו' והכתי מיתוקם במוציא ש"ש לבטלה: **ההיא אזהרת עשה היא.** ולאו שמה אזהרה והלכך מיתוקם ליראה את השם הנכבד במקלל את חבירו בשם שמצינו לו אזהרת לאו דלא תקלל חרש ולא מיתוקמא במוציא שם שמים לבטלה שלא מצינו לו אזהרת לאו (ג): לעיל קא מהדר דקאמר רבי יוסי אף המקדים תרומה לביכורים לוקה: **אלו ביכורים.** ולהכי קרי לביכורים מלאה משום דלאלתר [כ] שנתמלאה התבואה ונגמרה מלאכתה [כא] הוקבעה לביכורים: **זו תרומה.** ולפי שהיא מדמעת ועולה באחד ומאה מפיק לה קרא בלשון דימוע [כב] וקאמר רחמנא ולא תאחר מלאה לדימוע דמעיקרא איבעי ליה לאיתויי מלאה דהיינו ביכורים וכי מאחר לוקה: **מעשר של זו בזו.** מעשר שאני חייב להפריש מכלכלה זו תהא [כג] בכלכלה זו שנוטל אני מזו לזו או שאמר של זו בזו ושל זו בזו [כד] שאפריש מכלכלה זו על אידך כלכלה ומאידך כלכלה אפריש על כלכלה זו ראשונה מעושרת אע"ג דלא הפריש לאלתר וכדאמרינן גבי חבית [מעילה כב.] יין שאני עתיד להפריש כו' מיחל ושותה מיד אע"ג דלא הפריש לאלתר מן החבית וכל שכן הכא דמיחל ואוכל מיד הואיל ושני כלים נינהו אבל השניה אינה מעושרת ואפי' (ד) [כה] כי אמר משל זו [כו] לזו ושל זו לזו משום דלאלתר דאמר של זו לזו ראשונה תהא מעשר על השניה לאלתר איפטרה לה שניה לגמרי וכי [כז] אמר של זו של שניה תהא מעשר על הראשונה אין בדבריו כלום משום דכבר איפטרה לה שניה בכלכלה ראשונה ואין תורמין מן הפטור על החיוב: **ואם אמר מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה.** כלומר אלו שתי המעשרות שאני עתיד להפריש מאלו ב' הכלכלות תהא מעשרותיהם של כל אחת ואחת מעשר הכלכלה בחבירתה כלומר שתיפטר הכלכלה בכלכלה דחבירתה דהיינו של זו בזו ושל זו בזו: **קרא [כח] את השם.** שמיחל ואוכל מיד משתיהן אע"ג דהכתי לא הפריש כלל [כט]. והכא ליכא למימר מן הפטור על החיוב משום דתרוייהו מיתקני בבת אחת ובחדא דיבורא והוי מן החיוב על החיוב: **מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון.** דמעיקרא מקמי דלאמר של זו בזו קיימא להפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני והשתא כי [ל] חוזר ומפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני בשביל אידך כלכלה נמצא מעשר שני של כלכלה זו קודם למעשר ראשון שהיה עומד להפריש מאידך כלכלה קודם לכן וכן נמי כי אמר של זו בזו ושל זו בזו [לא] שמקדים מעשר שני שבה [לב] למעשר שני שבחבירתה כי האי גוונא נמי ואהכי לוקה משום דמעשר ראשון ומעשר שני חייב אדם להפריש כסדר הזה דכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר [לג] דכי היכי דמוזהר שלא לעכב מלאה לדימוע הכי נמי מוזהר שלא לעכב מעשר ראשון למעשר שני דכתיב ודמעך לא תאחר דכל שישנו בכלל דימוע הרי הוא בבל תאחר כלומר שישנו עליו תורת תרומה הוי בבל תאחר שמפריש מעשר ראשון והדר מעשר שני ואם הקדים מעשר שני למעשר ראשון עובר בבל תאחר. ל"א דרשינן במכילתא [ה] דיוקדמו ביכורים לתרומה משום דביכורים חמירי דאית להו ד' שמות ראשית ומלאה ותרומה וביכורים ותרומה אין לה אלא שלשה שמות ראשית ודמעה ותרומה ויוקדם תרומה למעשר ראשון שאין לו אלא ב' שמות כגון מעשר ותרומת מעשר ויוקדם נמי מעשר ראשון דאית ליה ב' שמות למעשר שני דאין לו אלא שם אחד כגון מעשר שני [לד] (ה) תלמוד לומר מלאתך ודמעך דאכולהו קא משתעי דחמור שבהן לא יאחר אלא מקדים החמור לקל וכי היכי דאמר רבי אלעזר לוקה במקדים מעשר שני למעשר ראשון הכי נמי קאמר במקדים תרומה לבכורים:

הא לא מצית אמרת דהכתיב לא תקלל חרש. וכיון דאשכחן אזהרה במקלל יש לנו להעמיד האי קרא דמלקות במקלל חבירו בשם טפי מלהעמיד במוציא שם שמים לבטלה דלא אשכחנא ביה אזהרה מפורשת: **מלאתך** זו ביכורים. פרש"י [לה] להכי קרי מלאה משום [לו] דלאלתר שנתגדשת התבואה ונגמרה מלאכתה הוקבעו לביכורים ודמעך זו תרומה [לז] (מה) [לפי] שהיא מדמעת ועולה מפיק לה קרא בלשון דימוע [לח] [לשון רש"י] [ג] ולא נהירא שהרי זה אינו [לט] אלא מדרבנן וה"ר משה מפונטויז"א פירש דלכך קרי לתרומה דמע לפי שנוהגת [מ] בלח וביכורים אינן אלא ביבש שהרי אין מביאין ביכורים אלא מפרי כדאיתא פרק העור והרוטב (חולין דף קכ:) פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה: **היו** לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשר של זו בזו הראשונה מעושרת. כגון אם בכל כלכלה מאה תאנים [מא] עשרה מן השניה יהיו מעשר ראשון על הראשונה ואומר נמי [מב] מעשר שני כל המאה של ראשונה הן מתוקנים ובדמאי איירי מדלא קמפריש תרומה ובמסכת דמאי (פ"ז מ"ו) מייתי לה: **של** זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת [מג]. דמיד שאמר של זו בזו היא מתוקנת ונעשה פטור כי הדר אמר ושל זו בזו נמצא מעשר מן הפטור על החיוב ואינו כלום [מד]: **מעשרותיהם** מעשר כלכלה בחבירתה קרא השם. שהרי מתוקנין הן יחד זה בזה ואע"ג דקי"ל כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו הכא [מה][מו] כיון דדעתיה לתקוני תרוייהו הוי כאומר מעשר של ראשונה תהא בשניה חוץ מי' שישארו טבל בראשונה לתקן השניה וחל המעשר של זו בזו ושל זו בזו: **ואתמר** עלה ר"א אומר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. שהרי מעשר ראשון ושני של ראשונה הוו כאילו הן מופרשים ועדיין מעשר ראשון של שניה טבל בתוכה ואריישא קאי דאמר מעשר של זו בזו מעושרות וגרסינן בירושלמי [ו] על הראשונה בעשה ועל השניה בלאו [מז] ויש לפרש על הראשונה אם קבע מעשרותיהן בתוכה עובר בעשה שהיה לו להקדים מעשר ראשון לשני והרי קרא שמם בבת אחת מיהו לאו ליכא כיון דלא הקדיש שני לראשון ועל השניה בלאו כשתיקן הראשונה בתוכה שהרי הקדיש מעשר שני של ראשונה למעשר ראשון של שניה ואית דגרסי איפכא על הראשונה בלאו ועל השניה בעשה וה"פ על רישא של משנה דהיינו כי אמר מעשר של זו בזו עובר בלאו שהרי מקדים מעשר שני לראשון כדפרישית ועל השניה פי' על סיפא דמתניתין דהיינו כי אמר מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה ליכא לאו אלא עשה שהרי בבת אחת הן: **שהקדים** מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. ואף על גב דקרא לא קמיירי אלא מביכורים ותרומה מיהו פירש נמי במעשר ראשון לתרומה ומעשר שני למעשר ראשון מדכתיב ודמעך לא תאחר כל שישנו בכלל דימוע לא תאחר ומפרש טעמא [מח] במשניות (תרומות פרק ג מ"ז)

ומשני

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין נו.], ב) דמאי פ"ז מ"ו, ג) [סנהדרין סו.], ד) [ויקרא כד], ה) [משפטים פרשה יט], ו) [דמאי פ"ז מ"ו. (יפ"ע)],

תורה אור השלם

1. לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יד
2. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים ו יג
3. מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי: שמות כב כח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא תקלל וכו' בר' מנחם ז"ל הס"ד ואח"כ מ"ה ואי אמרת בשלמא כו' כלומר דהאי קרא וכו' הוא דאתא אזהרתיה כו' שהרי לא: (ב) ד"ה אלמה לא בתמיה הא מצינו וכו' לבטלה והכא כצ"ל: (ג) ד"ה ההיא אזהרת וכו' לאו הס"ד ואח"כ מ"ה משום ר' יוסי כו' לעיל קא מהדר: (ד) ד"ה מעשר של זו וכו' ואפי' כי אמר משל זו. נ"ב ולגירסת הגמרא דגרס של זו בזו הוה איפכא כמו שפירשו תוספות ורש"י היה גורס של זו לזו הוה השני מעושר כו' ובמשנה גורס הנוסחא שבגמרא בכאן: (ה) ד"ה מפני שהקדים וכו' כגון מעשר שני שנאמר מלאתך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והכתיב כו'. גירס"י והכתיב אם לא תשמור לעשות כו' השם. מתי' את עד תעבוד ל"ג: [ב] רש"י ד"ה אלמה. הוא והכא כו'. הגירסא מהופך וכצ"ל שמו לבטלה והכתיב אם עד וגו'. ואזהרה הוא והכא עד ה' וגו' והכתי כו': [ג] תוד"ה מלאתך כו' ולא נהירא כו'. וי"ל דלאו דוקא באחד ומאה רק שמדמע אבל קשה על רש"י הא ביכורים ג"כ מדמע עד א' ומאה:

רבינו גרשום

לא מצית אמרת. דלא תיסגי ליה במלקות: **דהא כתב לא תקלל חרש.** אלמא דליתיה אלא בלאו והאי והפלא לחייבו במלקות אתא: **איבעית אימא.** ודאי מסתבר דהאי ליראה במקלל את חברו בשם קאי: **דבשלמא** מקלל את חברו בשם אזהרתיה כו': **ותיפוק לי' מאת ה' אלהיך תירא.** והיינו אזהרה שלא להוציא שם שמים לבטלה: **ההוא תירא היינו אזהרת עשה.** ואין לוקין עליו: ותניא (בספרי) [במכילתא משפטים פ' יט] **מלאתך אלו הבכורים.** שנוטלין מן המלאה כלומר בתחלה כשעדיין הכל מלא שלא ניטל עדיין ממנו כלום: **ודמעך זה תרומה.** שניטלה מן הדימוע מאחר שיש בהן חולין של בכורים עם הטבל של תרומה. ואמרינן נמי בספרא (שם) יוקדם בכורים לתרומה שקרויין ד' שמות בכורים ראשית תרומה ודמע, בכורים איקרו תרומה דכתיב תרומת ידך אלו הבכורים, ותרומה איקרי דמע. יוקדם תרומה למעשר ראשון שתרומה קרויה ג' שמות, [ראשית תרומה דמע] תרומה ומעשר למעשר שני שאין לו אלא שם אחת בלבד מעשר. ועליהם על כולם כתיב מלאתך ודמעך לא תאחר שלא יאחר המוקדם וכתב לאו למלקות: **ואמר מעשר של זו תהא בזו הראשונ' מעושרת וכן אם אמר מעשר של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת ולא השניה.** מפני שכשהפריש מן השניה על הראשונה הפריש מן החיוב על החיוב ואם חוזר עכשיו ומפריש מן הראשונה על השניה נמצא מפריש מן הפטור שכבר נתקן על החיוב ולא הויא תרומה: אבל אם אמר כן [כל] **מעשרותיהן של אלו שתי כלכלות יהא מעשר כלכלה בחברתה.** כגון שנותן עיניו בצד כל אחת שתהא מעשר על חברתה הואיל ובבת אחת חלקנו (נתקנו) מעשרותיהן קרא את השם והרי הן מעושרין: **ואיתמר עלה ר' אלעזר אמר לוקה.** ארישא קאי אע"ג דאמרינן הראשונה מעושרת לוקה מפני שכשאמר מעשר של זו בזו משמע כל מעשרות של זו בזו הרי הקדים אפי' מעשר שני שבה קודם שיפריש מעשר ראשון של חברתה ואסור לו לאדם שיפריש מעשר שני עד שיפריש מכל כלכלה מעשר ראשון דהא אמרינן לעיל דלא תאחר [קאי] על כולם. אם כן קשיא קמייתא הא דאמרן משום ר' יוסי ב"ר חנינא דאמרו אף המקדי' תרומה לבכורים:

עין משפט נר מצוה

בח א מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' כג:

כט ב מיי' פ"ז מהל' מעשר הלכה יא:

שינויי נוסחאות

א] אמרת דהא כתיב לא (ש"מ) ב] ואי בעית אימא בשלמא (תיבת אמרת נמחק) לקלל איכא אזהרה מלא תקלל חרש אלא מוציא שם שמים לבטלה מהיכא מאת ה' אלהיך תירא ההוא אזהרה עשה, כך הגי' [בס"א]. (ביאור הגי' עי' ש"מ) (ש"מ) ג] חרש. נ"א דכתיב ונשיא בעמך לא תאור (ש"מ) ד] משום דר' יוסי בר חנינא. נ"א בקלף ס"י קלף משום ר' יוסי בר חנינא אמ' קרא מלאתך ודמעך לא תאחר מלאתך אלו ביכורים וכו', וגר' שזו היא נוסחת רש"י ז"ל שכתב לעיל קא מהדר וכו' (ש"מ) ה] נ"ל ודמעך זו תרומה ואמרה תורה וכו' (יעב"ץ) ו] ודמעך זו היא תרומה (ש"מ) ז] מדאמר ר' יוסי בר' חנינא אף המקדים. וקס"ד דקפי אחיובא דמון מנשבע. תוס' (ש"מ) ח] רש"י לא גריס והתוס' גורסים כן: [ובכ"י אמר של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת מעשרותיהם מעשר כלכלה בחברתה קרא את השם] (ש"מ) ט] קרא שם ואתמר עלה רבי אלעזר (ש"מ) י] נ"ל בפרק ד' מיתות בנין אב מהאי לאו וכו' (ח"ן עי"ש ועי' רש"ש) יא] מהאי קרא דכתיב (ש"מ) יב] ולא"ה גרסי' לפי' ר"י כלומר דהאי קרא ליראה את השם ע"כ למקלל חבירו כו'. (צ"ק) יג] כלומר ודאי מסתברא דהאי קרא (ש"מ) יד] הד"א (צ"ק) טו] שמקלל את חבירו בשם (ש"מ) טז] במתני' ולא מצינו כו' להוציא שם שמים לבטלה הס"ד. ומה"ד את ה' אלהיך תירא שתהא אימתו עליך שלא להוציא שמו לבטלה והכא הזהיר (ש"מ) יז] לבטלה הס"ד ואח"כ ד"ה ואותו תעבוד והכא הזהיר כו'. (צ"ק) יח] וגומר ואהכי כתיב (ש"מ) יט] נ"א ולאזהרה, כ] דלאחר (צ"ק) כא] מלאכתו הוקבעו לביכורים (ש"מ) כב] נ"ל וקאמר רחמנא לא תאחר (רש"ש) כג] תהא מן המעשר על כלכלה זו שאני נוטל תרומה מזו לזו (ש"מ) כד] נ"ל שאפריש על כלכלה זו מאידך כלכלה ועל אידך כלכלה אפריש מכלכלה זו הראשונה מעושרת וכו' (ח"ן) כה] כי אמר של זו בזו ושל זו בזו משום דלאחר דאמר של זו בזו ראשונה כו'. (צ"ק) כו] זו בזו ושל זו בזו משום דלאלתר דאמר של זו בזו ראשונה (ש"מ) [בכת"י שלפניו לא תיקן כלום. ועי' ב"ח]: כז] וכי הדר אמר (ש"מ) כח] קרא שם שמיחל (ש"מ) כט] כלל וכלל והכא (ש"מ) ל] כי מפריש ממנה (ש"מ) לא] ומקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחברתא (ש"מ) לב] למעשר ראשון שבחבירתה כו'. (צ"ק) לג] וכי היכי וכו' הכי נמי מוזהר שלא לעכב מעשר ראשון וב' דכתיב וכו' (ש"מ) לד] נ"א ומכאן אמרו המקדים תרומה לביכורים ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון אע"פ שהוא עובר בל"ת מה שעשה עשוי ת"ל מלאתך ודמעך לא תאחר משמע לאכולהו כו'. (צ"ק) לה] פרש"י בפירוש החומש לשון דימוע איני יודע מהו וכאן פי' מלאתך לכהי כו' (ש"מ) לו] דלאחר (צ"ק) לז] תרומה מפני שהיא מדמעת ועולה באחד ומאה מפיק (ש"מ) לח] תי' לשון רש"י נמחק (ש"מ) לט] אינו. ס"א אלא לשון חכמים וגם שמא לא קראוהו כך אלא על שם ודמעך (ש"מ) מ] שנוהגת בין בלח ובין ביבש דהיינו תירוש דגן ויצהר וביכורים (ש"מ) מא] נ"א ואמר עשרה (צ"ק) מב] נ"א תשעה מעשר, מג] מעושרת מתוקנת למיד. [בכ"י אחר מעושרת למיד שאמר של זו בזו הראשונה מתוקנת נעשה פטור כצ"ל ותח"ד (ש"מ) מד] כלום כדאמרינן בקדושין (סב ע"א) מן החיוב על הפטור פירותיו טבלים הס"ד (ש"מ) מה] דכיון דעתיה (צ"ק) מו] נ"ל כיון דעתיד לתיקוני (יעב"ץ) מז] [נמי בלאו ל"ק], מח] עי' רש"י שבת קכ"ז ע"ב ד"ה שהקדימו (גי' קה"י)

שיטה מקובצת

ואי בעית אימא בשלמא (תיבת אמרת נמחק) לקלל **איכא אזהרה מלא תקלל חרש אלא מוציא שם שמים לבטלה מהיכא מאת ה' אלהיך תירא ההוא אזהרת עשה.** כך הגי' [בס"א]. וה"פ כלומר לעולם לא תימא משום דאזהרת מקלל עדיפא אלא בלשון אחר נתרץ דליכא לאוקמא כלל במוציא שם שמים לבטלה דלית ביה אזהרה כלל דאזהרת עשה לאו אזהרה, ויש הפרש דללישנא קמא דהיכא דאיכא מעשה לוקין מאזהרת עשה וללישנא בתרא אין לוקין, וא"ת ליליף אזהרה במוציא שם שמים לבטלה מאם לא תשמור דקיי"ל [עירובין צ"ו.] כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לאו, וי"ל דודאי השמר שהוא בלשון צווי כמו השמר בנגע צרעת הוי לאו אבל הכא ה"ק אם לא דקיימי מה שאמר אם לא תשמור כו' וקאי על ענין אחר והפלא ומ"מ מהכא לא מצינו לאו בפי'. זהו לשון תוס': **ההוא אזהרת עשה הוא.** וכל אזהרת עשה אין לוקין עליה: **מעשר של זו בזו הראשונה מעושרת.** ע' בהשמטות בסוף המסכת: **רש"י ד"ה מפני שהקדים וכו' וכי היכי דמוזהר.** וכן כתוב בגליון וז"ל היכא דהקדים מעשר שני למעשר ראשון לוקה משום מלאתך ודמעך לא תאחר דמשמע כל מי ששמו דימוע לא תאחרנו דהיינו מעשר ראשון שבו תרומת מעשר ומעשר ב' אין בו דימוע, ותרומה גדולה היינו טעמא דקודמת למעשר ראשון דהכי דרשי' במכילתא [משפטים י"ט] יוקדם דבר שיש לו שני שמות: **תוס' ד"ה מעשרותיהם וכו' אפילו בבת אחת אינו.** עיין בהשמטות בסוף המסכת: **תוס' ד"ה ואתמר עלה וכו' ועדיין מעשר ראשון של שניה טבל בתוכה.** ע' בהשמטות בסוף המסכת: